

Noi date cu privire la statuetele antropomorfe de dimensiuni mari descoperite la Păuleni-Ciuc „Dâmbul Cetății” (jud. Harghita). Cultura Cucuteni-Ariușd

New data about Large Size Anthropomorphic Statuettes Discovered at Păuleni-Ciuc „Dâmbul Cetății” (Harghita County). Cucuteni-Ariușd Culture

Dan-Lucian BUZEA¹

Muzeul Național al Carpaților Răsăriteni,
Sfântu Gheorghe, jud. Covasna
buzealuci@yahoo.com

Adela KOVÁCS

Muzeul Județean Botoșani, Botoșani, județul Botoșani
adelina_ab@yahoo.com

Cuvinte cheie: Eneolitic, Cucuteni-Ariușd, Transilvania, statuete antropomorfe, lut
Key words: Eneolithic, Cucuteni-Ariușd Culture, Transylvania, anthropomorphic statuettes, clay

ABSTRACT

This study presents the large size anthropomorphic statuettes (more than 25 cm height). These were discovered in the site of Păuleni-Ciuc „Dâmbul Cetății”, Harghita County. The statuettes were made of clay and were discovered in fragmentary state. This paper is especially important since there are only a few objects of this type discovered within the Cucuteni-Ariușd culture. Most of the “statuettes/ figurines/ idols” assigned to the Cucuteni-Ariușd culture are medium-sized objects (8-25 cm). At Păuleni-Ciuc archaeological site six fragments of large size anthropomorphic statuettes were discovered, including a statuette head, possibly miniature clay mask. Fragments of anthropomorphic clay statuettes were discovered during investigations on dwelling contexts, on the floor, near the walls and between the wall debris. In some cases the fragments are scattered at 10-12 m distance one from another. The tomographic analysis is combining the X-ray with advanced computer technology in order to create accurate and detailed images of the human body internal structure. The analysis was applied to the large size statuette from Păuleni-Ciuc (Inventory number 11288; Fig. 8/1-6) and confirmed that this type of statuetts were made of two large rolls of clay, pasted together by pressing. The surface of statuettes was very well smoothed and polished.

The value of this study is resides in the fact that only few objects of the category „large size anthropomorphic statuettes” are known among the findings from Cucuteni-Ariușd Culture (Phase A). For the

¹ Cercetare finanțată prin proiectul „MINERVA – Cooperare pentru cariera de elită în cercetarea doctorală și post-doctorală”, cod contract: POSDRU/159/1.5/S/137832, proiect cofinanțat din Fondul Social European prin Programul Operațional Sectorial, Dezvoltarea Resurselor Umane 2007-2013.

moment there are no similar findings for the „miniature clay masks / mobile head statuette”. This object is unique within the Cucuteni culture in the western Carpathian area. Also, the assemblage of fragments belonging to large size anthropomorphic statuettes found at Păuleni-Ciuc is so far the largest discovered and investigated within the settlements of Cucuteni civilization.

Prezentarea sitului de la Păuleni-Ciuc „Dâmbul Cetății”, jud. Harghita

Situl arheologic de la Păuleni-Ciuc este amplasat în Bazinul Ciucului, la aproximativ 10 km NE de municipiul Miercurea Ciuc, pe un deal din vecinătatea satului Șoimeni (sat aparținător comunei Păuleni-Ciuc). Acest deal, pe al cărui mic promontoriu natural se găsește situl arheologic, este cunoscut de localnici sub toponimul de *Cetate/ Dealul Cetății/ Movila - Vár/ Várdomb/ Várhegy*, și se află pe versantul vestic al Munților Ciuc. Munții Ciucului fac parte din lanțul est-carpatic și separă, la est, Bazinul Ciucului de Moldova. La vest, Munții Harghitei separă Bazinul Ciucului de Transilvania centrală.

Promontoriul pe care se află așezarea are formă ovală cu dimensiunile de circa 90x60 m. Acesta este mărginit la nord de un pârâu mic, iar, la sud, de pârâul Remetea. Ambele ape au cursul orientat spre vest, către râul Olt. Cursul râului Olt parcurge de la nord spre sud, prin trecătoarea Tușnad, de unde traversează mai apoi Depresiunea Țara Bârsei, ajungând în centrul Transilvaniei. De la Păuleni-Ciuc, prin trecătoarea Ghimeș-Făget, se poate ajunge în zona Moldovei de azi. Prin Pasul Vlăhița, aflat la vest de sit, se ajunge în centrul Transilvaniei.

În perioada interbelică, arheologul Al. Ferenczi a inclus acest punct în repertoriul cetăților dacice din Transilvania². Primele săpături arheologice sunt realizate de dr. Zoltán Székely, care descoperă un aspect cultural necunoscut până atunci în Tran-

silvania și introdus în literatura de specialitate cu numele de „*cultura Ciomortan*”³.

Cercetările arheologice din anii 1999-2014, desfășurate în situl preistoric de la Păuleni-Ciuc– „*Dâmbul Cetății*”, jud. Harghita, de către un colectiv condus de dr. Valeriu Cavruc (Muzeul Național al Carpaților Răsăriteni, Sfântu Gheorghe, jud. Covasna), au adus informații importante pentru cunoașterea culturilor preistorice *Cucuteni-Ariușd-Tripolie* (mil. V-IV î. Hr.), *Bodrogresztúr* (mil. IV-III î. Hr.), *Coțofeni* (mil. III î. Hr.), *Jigodin* (mil. III î. Hr.), *Costișa* (mil. III-II î. Hr.) și *Wietenberg* (mil. II î. Hr.), culturi care au cuprins și zona Carpaților Răsăriteni⁴.

Civilizația *Cucuteni-Ariușd-Tripolie*, considerată prima civilizație majoră a Europei, a luat naștere în mileniul V î.Hr. și s-a dezvoltat pe o suprafață de peste 350.000 km². Numele acesteia a fost stabilit convențional, după satele *Cucuteni* (România, jud. Iași), *Ariușd* (România, jud. Covasna) și *Trypillia/Tripolie* (din Ucraina, lângă Kiev), unde, la sfârșitul secolului al XIX-lea, s-au descoperit pentru prima oară ceramică pictată, precum și statuete din lut ars – categorii de obiecte devenite simboluri ale acestei vechi populații⁵.

Cultura *Cucuteni*, parte integrantă a complexului cultural *Cucuteni-Tripolie*, reprezintă una din ultimele civilizații marcante ale *eneoliticului/chalcoliticului* sud-est european. Având o durată de peste un mileniu (cca. 4600-3500 CAL B.C.), ea a generat o civilizație cu trăsături caracteristice inconfundabile, ce a ocupat un teritoriu vast, incluzând sud-estul Transil-

² Ferenczi 1938, 290-296.

³ Székely 1970, 71.

⁴ Cavruc 2000, 99; Cavruc, Dumitroaia 2000, 131-154; Cavruc, Rotea 2000, 155-172; Cavruc, Buzea 2002, 41 -88; Lazarovici et al. 2000, 103-30; Lazarovici et al. 2002, 19-40; Buzea, Lazarovici, 2005, 25-88; Lazarovici, Buzea 2009, 130-131; Buzea, Briewig 2010, 205-246; Ștefan et al. 2010, 427-436; Whitlow, 2010, 413-426; 2014, 89-94.

⁵ Dumitrescu 1968; 1979; Monah, Cucos 1985; Lazarovici C. M., Lazarovici Gh., 2006; 2007.

vaniei, aproape toată Moldova și o parte a Ucrainei⁶.

În literatura de specialitate s-a impus într-o primă etapă a cercetărilor, denumirea de "*Complexul cultural Cucuteni-Ariușd-Tripolie*", sau într-o formă prescurtată, dar care nu-i afectează esența, "*cultura Cucuteni-Tripolie*". Pentru descoperirile din arealul vestic al culturii (sud-estul și estul Transilvaniei) vom utiliza termenul de "*cultura Cucuteni-Ariușd*" sau, într-o formă prescurtată, descoperiri "*de tipul Ariușd*".

Cea mai veche locuire atestată până acum în așezarea de la Păuleni-Ciuc aparține culturii *Cucuteni-Ariușd*. Vestigiile acestei culturi (urme de construcții, material ceramic bogat, plastică, unelte, arme etc.) au apărut pe întreaga suprafață cercetată a așezării. Cele mai importate descoperiri s-au făcut sub valul de nord și de est al așezării. Aici, pe marginea dâmbului, au fost descoperite și cercetate mai multe complexe arheologice (locuințe, vetre, anexe și gropi).

Locuințele descoperite până în prezent la Păuleni-Ciuc par a fi aliniate și orientate pe direcția NV-SE. Din punctul de vedere al organizării spațiului interior, acestea erau așezate, probabil, în formă de semicerc, pe marginea promontoriului. În momentul actual al cercetărilor arheologice, putem afirma cu certitudine că locuințele mari, cu podea amenajată din bârne de lemn acoperite cu lut, au fost amplasate pe marginea promontoriului și aliniate în semicerc (Fig. 1/1). În schimb, în privința construcțiilor ușoare, de tipul adăposturilor, cu elemente mai simple de construcție, acestea au fost descoperite în apropierea locuințelor de dimensiuni mari (Fig. 1/2), fără a se respecta o anumită regulă de planimetrie⁷.

Chiar dacă suprafața cercetată în zona incintei așezării este relativ mică în com-

parație cu suprafața sitului, în urma cercetărilor noastre putem preciza faptul că o mare parte din aceasta era lăsată probabil mai liberă, pentru desfășurarea unor activități curente din cadrul așezării.

Locuirea de la Păuleni-Ciuc "*Dâmbul Cetății*" aparține culturii *Cucuteni-Ariușd*, la baza acestei afirmații stând cele trei probe radiocarbon prelevate din locuința eneolitică (Cpl. 41) și analizate la Centrul pentru Studii Aplicate Izotopilor de la Universitatea din Georgia, SUA, în intervalul 4.210 – 4.050 BC⁸.

Plastica antropomorfă cucuteniană

Cercetările arheologice recente de la Păuleni-Ciuc "*Dâmbul Cetății*" au prilejuit recuperarea unui lot considerabil de artefacte atribuite culturii *Cucuteni-Ariușd*, aparținând categoriei "*Plastică*": statuete, idoli antropomorfi, idoli zoomorfi, idoli conici, figurine, vase zoomorfe, altărașe și fragmente de altare, topoare miniaturale, pintadere, discuri, rondeluri, pandantive "*en violon*", bile din lut, astragale din os etc. Piese au fost recuperate, cu efective variabile, din toate nivelurile locuirii de tip *Cucuteni-Ariușd* (I-III), atât din complexe (gropi, locuințe de suprafață), cât și din afara acestora⁹.

Plastica antropomorfă reprezintă un capitol esențial în cadrul comunităților preistorice. În perioada preistorică, manifestările religioase cuprind o serie de aspecte legate de o arhitectură specific cultică, elemente rituale miniaturale (altărașe, figurine) și elemente de cult monumentale, care, de cele mai multe ori, definesc clădirile comunitare¹⁰.

Viața religioasă a unei comunități se desfășoară pe două coordonate, extrem de importante, legate de spațiul și timpul

⁶ Mantu 1998, 13.

⁷ Buzea 2009.

⁸ Whitlow et al. 2013, 37-64; 2014, 95-106.

⁹ Buzea 2007, 277-291; Beldiman et al. 2009, 359-375; Beldiman et al. 2012; Buzea, Kovács 2010, 129-140.

¹⁰ Kovács 2012, 39-40.

în care un anumit grup uman se dezvoltă, astfel încât credințele și practicile religioase sunt în directă legătură cu necesitățile legate de cult. Grupul uman, sub diverse forme de organizare, prin intermediul ritualului și al mitului, și-a consolidat o anumită percepție asupra realității înconjurătoare. Religia vine să înlocuiască magia ca sens de invocare a forțelor naturii. Aceste forțe erau personificate ca zeități, ființe care erau mai mult sau mai puțin inteligibile¹¹.

Din bogata producție figurativă a cucutenienilor au ajuns la noi zeci de mii de statuete antropomorfe și zoomorfe, reprezentări plastice aplicate pe ceramică și un număr redus de imagini pictate. În timpul mileniului cucutenian, canoanele reprezentărilor figurative s-au schimbat datorită unor reformulări ale ideilor religioase și probabil a miturilor consacrate personajelor sacre. Subsumat conceptului de fecundare și fertilitate, personajul Marii Zeițe rămâne dominant în religia triburilor Cucuteni și este firească omniprezența sa¹².

În siturile Cucuteni-Ariușd din Transilvania au fost descoperite, până în prezent 437 de piese ale unor statuete și figurine antropomorfe, dintre acestea: 194- la Păuleni-Ciuc¹³, 142- în situl eponim de la Ariușd și 101- piese în alte situri¹⁴.

Numărul mic de statuete și figurine antropomorfe confecționate din lut ars, descoperite în siturile eneolitice de tip Ariușd, de la vest de Carpați, poate fi pus și pe seama numărului relativ mic de cercetări arheologice, prin săpături sistematice, din Transilvania.

Atribuirea acestor statuete și figurine antropomorfe, culturii *Cucuteni- Ariușd*, s-a făcut și în comparație cu piesele de același tip, descoperite în cadrul culturii

Cucuteni, la est de Carpați, în Moldova, Republica Moldova și Ucraina.

Majoritatea statuetelor antropomorfe, descoperite la Păuleni-Ciuc, au fost modelate conform unor *canoane* stricte, întâlnite în toate așezările Cucuteni-Ariușd, înfățișând, de regulă, femeia, în picioare sau în poziție șezând.

Statuetele și figurinele antropomorfe au fost modelate din două sau trei suluri de lut, lipite între ele prin presare, utilizându-se ca degresant, cioburile pisate mărunț. După modelare, piesele erau bine netezite, decorate, uneori pictate și arse, în cele din urmă, oxidant sau reductant.

Statuetele erau, în general, ornamentate cu linii incizate în locurile ce delimitează părțile corpului (picioarele, fesele, corpul de picioare, sexul) sau, rareori, pe toată suprafața piesei, formând motive geometrice (triunghiuri, romburi etc.). Uneori sânii, ombilicul, genunchiul și glezna erau reprezentate prin mici proeminențe conice aplicate sau ciupite din pasta piesei. Statuetele au fost bine netezite, uneori, chiar lustruite. Pe 2–3 fragmente se observă urme de pictură. Plastica antropomorfă a fost decorată, în majoritatea cazurilor, cu linii incizate în locurile ce delimitează părțile corpului: picioarele, fesele, sexul.

De cele mai multe ori, membrele superioare erau reprezentate prin mici prelungiri ale corpului. Uneori, brațele erau îndoite și ridicate în sus, „în adorație”. Picioarele erau lipite între ele. Deși majoritatea statuetelor descoperite nu au picioarele bine delimitate, ele făcând corp comun, există și cazuri în care ele sunt bine delimitate.

În ceea ce privește capul statuetelor, majoritatea lor au fost descoperite fără cap. În câteva cazuri, capul a fost stilizat printr-o prelungire de formă conică, trasă din corpul piesei. În trei cazuri (Fig. 4/2; Fig. 5/1; Fig. 6/2-3; Fig. 2/1-3; Fig. 8/1-8) capul este bine individualizat, fiind modelat sub forma unui disc cu doi lobi,

¹¹ Lawson 2004, 853.

¹² Monah 2005, 171.

¹³ Buzea 2009, 163-168/Anexa 18, p. 429-448.

¹⁴ Sztáncsuj 2005, 85–105; 2007, 270–290; 2009, 185–206; 2009a, 409-434.

lobi prezentând câte 2 perforații, fiecare, și fiind separați de o nervură mediană, reprezentând nasul.

Dimensional, statuetele și figurinele antropomorfe cucuteniene sunt împărțite în 4 categorii¹⁵ (Fig. 2):

- A) mici (2 – 8 cm);
- B) mijlocii (8 – 25 cm);
- C) mari (25 – 50 cm);
- D) foarte mari (peste 50 cm).

Până în anul 2012, în cadrul culturii Cucuteni - Faza A, erau cunoscute numai 2 piese atribuite Categoriei C – statuete antropomorfe de dimensiuni mari (25 – 50 cm), descoperite în situl de la Trușești¹⁶ (Fig. 5/2-3).

Din situl de la Păuleni-Ciuc provin 6 fragmente de la statuete antropomorfe de dimensiuni mari (peste 25 cm înălțime, categoria C – după tipologia cercetătorului dr. Dan Monah) și un cap de statueta, posibil "*maskă miniaturală din lut ars*", piesă care poate fi atribuită categoriei mai sus menționate. În prezent, două statuete sunt restaurate integral (Fig. 4/2, 3).

Fragmentele statuetelor antropomorfe din lut s-au descoperit în timpul cercetărilor complexelor de locuit (Loc. 5, 5A, 12, 21, 24 și Loc. 30), pe podea, lângă pereți și printre crăpăturile incendiate ale dărâmăturilor, fragmentele fiind răspândite în unele cazuri pe distanțe de 10-12 m unul față de celălalt (Fig. 3).

Catalog

Statueta antropomorfă (fragment), lucrată din lut în amestec cu cioburi pisate, nisip fin, și pietricele. Piesa este modelată din două suluri longitudinale (piciorul stâng și piciorul drept), lipite apoi între ele. Statueta face parte din categoria pieselor de dimensiuni mari și reprezintă o femeie în poziție verticală (Fig. 3;

Fig. 4/1, 2; Fig. 5/4). Fesele sunt separate și respectă proporțiile anatomice, picioarele sunt despărțite printr-o linie excizată ce formează în zona sexului, un triunghi. Tălpile picioarelor sunt separate între ele, în partea din față, printr-o linie excizată. Genunchii și glezna piciorului sunt reprezentate prin proeminențe conice. În zona femurului picioarele sunt rectangulare, în secțiune, iar în zona feselor, secțiunea este ovală. Piesa este bine netezită și prezintă urme de lustruire.

Dimensiuni: H_păstrată: 180 mm; LA: 70 mm; GR_picior: 23 mm; GR_fese: 55 mm; L_talpă: 47 mm; LA_talpă: 22 mm.

Date tehnice: S.I, c.A-B/11-12; Loc. 5; Ad.-2,5 – 3,1 m. Campaniile 1999-2004; Nr. Inv. 11597.

Fragmentele acestei statuete au fost descoperite în două campanii arheologice: în anul 1999 s-a descoperit *talpa piciorului* (arsă oxidant, având culoarea roșie), iar în anul 2004 s-au găsit picioarele și o parte din fese (prezintă ardere secundară, fiind de culoare neagră).

Statueta antropomorfă (piesă restaurată), lucrată din lut în amestec cu cioburi pisate, nisip fin și pietricele. Este modelată din două suluri longitudinale de lut, lipite apoi între ele. Brațul, piciorul stâng și tălpile sunt rupte din vechime. Corpul și brațele sunt mult mai plate în raport cu corpul feminin, în timp ce coapsele și picioarele sunt apropiate de proporțiile anatomice reale. Fesele sunt separate și respectă proporțiile anatomice, picioarele sunt despărțite printr-o linie excizată, ce formează în zona sexului, un triunghi. Brațele, realizate în mod stilizat, sugerează poziția orantă și sunt ușor trase spre spate față de linia corpului. Sâni și omilicul sunt redată stilizat sub forma unor proeminențe semisferice. Suprafața figurinei este bine netezită. Culoarea piesei este cărămizie. Pe corp prezintă urme de pictură cu roșu (Fig. 3; Fig. 4/3; Fig. 5/1;

¹⁵ Monah 1997, 67; 2012, 89.

¹⁶ Monah 2012, 93, Fig.30/5,6; după R. Vulpe.

Fig. 8 /1-8). Piesa a fost arsă secundar, după spargere, întrucât nuanța piciorului drept diferă substanțial de cea a corpului. Se remarcă dimensiunile figurinei mai mari decât cele obișnuite¹⁷.

Dimensiuni: H_păstrată: 248 mm; H_restauroată: 345 mm; LA_brațe: 110 mm; LA_corp: 60 mm; GR_picior: 23 mm; GR_fese: 60 mm.

Date tehnice: S.I, c. B/9-10; E/7; Loc. 5 și Loc. 12; Ad. - 2,4 – 3,0 m. Campaniile 2001-2007; Nr. Inv. 11288.

Fragmentele acestei statuete au fost descoperite în trei campanii arheologice: în anul 2001 s-a descoperit *piciorul drept* (ars oxidant, având culoarea roșie cu pete negre), în 2004 s-a descoperit corpul (ars oxidant, având culoarea roșie), iar în anul 2007 s-a descoperit capul (ars oxidant, având culoarea roșie).

Statuetă antropomorfă (picior – zona tibiei și toată talpa), lucrat din lut în amestec cu nisip fin și cioburi pisate mărunt. S-a păstrat piciorul stâng ce provine de la o statueta antropomorfă de dimensiuni mari. Statueta a fost modelată din mai multe bucăți de lut și se observă faptul că picioarele erau lipite între ele. Piciorul este reprezentat în mod realist și s-a păstrat partea de la genunchi în jos. Talpa piciorului păstrează trăsăturile umane cu arcuirea în zona mediană. Degetele piciorului nu sunt reprezentate (Fig. 3; Fig. 6/4; Fig. 7/4). Piciorul prezintă o perforație longitudinală conică până spre talpă (interiorul este gol). Pe exterior, glezna piciorului este reprezentată printr-o proeminență conică. Nu excludem posibilitatea ca această piesă să reprezinte practic încălțăminte a unei statuete antropomorfe (cizmă?). Piesa a fost bine netezită și prezintă urme de pictură cu alb. Interiorul este de culoare cărămizie.

Astfel de piese sunt rare în cadrul culturii Cucuteni-Arșiș, Faza A.

Dimensiuni: H_păstrată: 64 mm; L_picior: 52 mm; LA_picior: 24 mm; D_perforație: 14 mm; D_picior: 25 mm; GR_laba piciorului: 12 mm, Ad.- 2,7 m).

Date tehnice: S.I, c. C/10; Loc. 5; Ad.- 2,7 m. Campania 2006; Nr. Inv. 13714.

Statuetă antropomorfă (fragment/capul) lucrat din lut în amestec cu cioburi pisate mărunt. Cap de statueta antropomorfă, de formă circulară, cu trăsăturile feței stilizate (realizate prin apăsarea cu degetul) printr-o nervură mediană și doi lobi în zona urechilor. Lobii urechii prezintă câte două perforații circulare. În zona urechii stângi se poate observa o amprentă de la un bob de cereală (probabil grâu?). În zona urechii dreapta piesa a fost fragmentată din vechime. Gâtul este oval în secțiune și era lipit de corpul statuetei care lipsește din vechime (Fig. 6/3; Fig. 7/3).

Suprafața piesei este netezită, angobă brună căzută, arderea oxidantă, culoarea brun-gălbui cu flecuri cenușii.

Dimensiuni: H: 42 mm; LA: 36 mm; GR: 26 mm.

Date tehnice: S.I, c. D/11; Ad.- 1,35 m (valul de pământ); Campania 2000; Nr. Inv. 5711.

Statuetă antropomorfă (fragment/capul) lucrat din lut în amestec cu cioburi pisate mărunt. Cap de statueta antropomorfă, probabil feminină. Capul respectă proporțiile corpului și are forma rotundă. În zona feței are o nervură mediană, realizată prin ciupire din pasta piesei, iar lobii urechii prezintă câte 2 perforații dispuse una sub alta (Fig. 3; Fig. 6/2; Fig. 7/2). Gâtul este scurt și gros, oval în secțiune. La fel este și partea superioară a corpului.

Piesa este bine netezită, arsă oxidant și are culoarea brună.

Dimensiuni: H_păstrată: 35 mm; LA: 24 mm; GR: 20 mm.

¹⁷ Desenele pieselor sunt realizate de Éva Délczeg.

Date tehnice: S.I, c. E/6; Loc. 12; Ad.- 2,55 m; Campania 2007; Nr. Inv. 14560.

Observație: Nu excludem posibilitatea ca acest fragment să aparțină statuietei antropomorfe de dimensiuni mari de la Nr. Inv: 11597 (Fig. 4/2).

Statuetă antropomorfă (fragment/ picior) lucrată din lut în amestec cu cioburi pisate mărunț. Statuetă antropomorfă, probabil feminină, în poziție verticală. Fețele bine definite, reprezentate exagerat și modelate separat. Picioarele, erau delimitate în partea din spate printr-o linie verticală ușor adâncită (Fig. 6/5; Fig. 7/5). Secțiunea picioarelor este ovală. Statueta a fost modelată din mai multe bucăți de lut și se observă faptul că picioarele erau lipite între ele. Piesa este bine netezită, arsă oxidant și are culoarea cărămizie.

Dimensiuni: H_păstrată: 89 mm; LA: 40 mm; GR: 46 mm; Ad. - 2,8 m;

Date tehnice: S.I, c. G/6; Loc. 12; Ad.- 2,55 m; Campania 2008; Nr. Inv. 15600.

Statuetă/ figurină antropomorfă (mască miniaturală / cap mobil de la o statueta antropomorfă / idol) este confecționată din lut în amestec cu cioburi pisate, bine netezită, arsă oxidant, culoarea brun-gălbui. Piesa este întreagă, are forma aproximativ circulară, respectă trăsăturile unei figuri umane (realizate prin apăsarea cu degetul) printr-o nervură mediană longitudinală și doi lobi în zona urechilor. Nasul este în poziție anatomică, stilizat și ușor în relief (Fig. 6/1; 7/1).

Dimensiuni: H: 27 mm; LA: 30 mm; GR: 12 mm.

Date tehnice: S.I, Passim; Campania 2000; Nr. Inv. 12232.

Observație: Piesa a fost descoperită în pământul degajat din Loc. 5.

Pe partea din spate a măștii se observă o amprentă papilară umană (Fig. 6/1). Urma papilară descoperită reprezintă în mare parte zona marginală și numai par-

țial zona centrală, fapt care nu permite o clasificare dactiloscopică. Totuși desenul papilar prezintă un relief clar, iar în imaginea mărită sunt vizibile creștele papilare și porii sudoripari. De asemenea, poziționarea urmei într-o concavitate, ca parte integrantă a conturului general, indică posibilitatea creării acestei urme în procesul de modelare prin comprimări succesive a figurinei, anterior durificării prin ardere¹⁸.

Considerații preliminare cu privire la statuetele antropomorfe de mari dimensiuni

Aruncând o scurtă privire asupra pieselor aparținând plasticii cucuteniene de la Păuleni-Ciuc, constatăm că majoritatea statuietelor, idolilor și figurinelor antropomorfe descoperite aparțin categoriei de piese cu înălțimea de 8-25 cm.

În cadrul studiului de față ne-am propus inclusiv marcarea pe planul cercetărilor, distribuția spațială a fragmentelor provenind de la statuetele de mari dimensiuni (Fig. 3). Se observă în primul rând faptul că majoritatea fragmentelor de statuete antropomorfe modelate din lut au fost descoperite în perimetrul Loc. 5 (locuință de dimensiuni mari, cu două încăperi și cu podeaua suspendată). De asemenea, observăm că 6 fragmente provin de la 3 statuete. Alte trei fragmente provin din Loc. 12, din care unul aparține unei statuete descoperite în Loc. 5. Nu excludem posibilitatea ca și al doilea cap de statueta să aparțină statuietei de dimensiuni mari descoperită în Loc. 5 (*Propunere de restaurare* - Fig. 4/2).

Majoritatea statuietelor antropomorfe feminine de dimensiuni mari au capul modelat rotund, ușor sferic, prevăzut cu șiruri verticale a câte două-trei perforații circulare în zona urechilor, fiind relativ mic în proporție cu dimensiunile corpului.

¹⁸ Rusu et al. 2015, 74-81.

Aceste caracteristici sunt specifice în general fazelor Cucuteni A-B și B precum și plasticii culturii Gumelnița.

Statuetele de dimensiuni mari sunt lucrate din lut de bună calitate, preponderent amestecat cu cioburi pisate, nisip și pietricele marunte, sunt foarte bine netezite și arse oxidant. Majoritatea pieselor s-au păstrat fragmentar; într-un singur caz, fragmentele unei statuete antropomorfe de dimensiuni mari (Nr. Inv: 11288) au fost recuperate de la o distanță semnificativă de circa 10-12 m, din zona dărâmurilor incendiate a 2 locuințe cercetate: Loc. 5 și Loc. 12¹⁹.

În cadrul lotului analizat, două piese din aceeași categorie, dintre care "*masca miniaturală din lut*" (sau *cap mobil de la o statueta antropomorfă* - Fig. 6/1; Fig. 7/1) și capul de statueta, care prezintă în zona lobului urechii o amprentă de cereală (Fig. 6/3; Fig. 7/3), provin dintr-un context stratigrafic aflat în poziție secundară. Prima piesă a fost descoperită în pământul degajat din Loc. 5. A doua piesă a fost descoperită în umplutura valului de pământ al fortificației, val ridicat în perioada epocii bronzului mijlociu.

Analizele tomografice care combină razele X cu o tehnologie computerizată avansată pentru a crea imagini precise și detaliate ale structurilor interne ale corpului uman, realizate pe statueta de mari dimensiuni de la Păuleni-Ciuc cu Nr. inv. 11288 (Fig. 8/1-6), au confirmat faptul că piesele de acest tip se modelau din două bucăți mari de lut, lipite între ele prin presare, apoi, prin adăugare de lut, acolo unde era cazul, și prin netezire. Suprafața statuetelor era foarte bine îngrijită și lustruită.

Până în prezent, s-au realizat puține analize tomografice pe statuetele și figurinele aparținând culturii Cucuteni-Ariușd

din categoria B (mici și mijlocii: 8–25 cm). Cele mai reprezentative rezultate au fost obținute în cadrul proiectului coordonat de dr. Cosmin Suciu, care a reușit să valorifice științific, prin această metodă, statuete și figurine antropomorfe cucutenine din patrimoniul administrat în cadrul mai multor muzee din România²⁰.

Trebuie să subliniem faptul că cele 6 piese care aparțin unor statuete antropomorfe de dimensiuni mari, descoperite la Păuleni-Ciuc „*Dâmbul Cetății*”, sunt rar întâlnite în Categoria – *Plastică*, din cadrul arealului culturii Cucuteni-Ariușd, Faza A.

O situație similară o constituie și capul mobil de statueta modelat din lut (*mască miniaturală / cap mobil de la o statueta antropomorfă / idol*; Nr. Inv: 12232) (Fig. 6/1; Fig. 7/1) care reprezintă o piesă cu caracter de "*unicum*" în stadiul actual al cercărilor acestei categorii de artefacte din cadrul civilizației cucuteniene²¹.

În timpul mileniului cucutenian, canoanele reprezentărilor figurative s-au schimbat datorită unor reformulări ale ideilor religioase și probabil a miturilor consacrate personajelor sacre. Subsumat

²⁰ Suciu et al. 2013, 323-332.

²¹ Corespondență din 10 ianuarie 2012 cu Profesorul dr. Dan Monah „Într-adevar e o chestie nouă și interesantă. Merită să fie publicată. Poate fi publicată ca mască, dar ar putea fi și un cap mobil de la o statueta. La Poduri, în nivelul Precucuteni III, avem o statueta foarte simplă cu o alveolă concavă în locul gâtului și capului. Piesa, nepublicată, s-ar încadra în seria statuetelor cu cap mobil, prezente în cultura Gumelnița, dar care, par, să-și aibă originea mai în sud, în Grecia (zona Egeeană). Piesa dumneavoastră pare să fi fost aplicată pe ceva, de aceea se potrivește pe vârful degetului. De aici și acceptul meu că poate fi vorba de o mască. După părerea mea ea era fixată pe un suport (cap) care la rândul lui era montat pe o statueta cu cap mobil. E o ipoteză! În Cultura Cucuteni - Faza A, nu cunosc nici astfel de măști și nici statuete cu cap mobil. Dar, chiar și pentru Cucuteni A, nu cunoaștem tot repertoriul plasticii antropomorfe. După ce o veti publica, este posibil să mai apară și altele, exemplare mai neclare sau care nu au fost publicate de descoperitori pentru că nu au avut „analogii”, o obsesie a arheologilor români”.

¹⁹ Fotografii și figurile din acest articol sunt realizate de Dan Buzea.

conceptului de fecundare și fertilitate, personajul Marii Zeițe rămâne dominant în religia triburilor Cucuteni și este firească omniprezența sa²².

Cu toate datele și tehnologia de care dispunem la ora actuală este în continuare dificil de tranșat discuția dacă starea fragmentară de descoperire a majorității pieselor antropomorfe și zoomorfe se datorează întâmplării sau unor specificități în ceea ce privește practica magică sau religioasă. Este, astfel, posibil și verosimil ca după oficierea unor ritualuri și îndeplinirea rolului pentru care acestea au fost confecționate, figurinele antropomorfe, să nu mai fie considerate a deține un rol magic, ele putând fi „aruncate”²³. Interesant de discutat este și motivul pentru care părți din același obiect sunt descoperite în complexe diferite, caz frecvent în siturile neolitice²⁴. Acest caz se observă și în cazul statuetelor de la Păuleni-Ciuc.

În eneoliticul de tip *Cucuteni-Tripolie*, unde sunt cunoscute mii de statuete feminine, diferențierile dintre starea de obezitate și cea de graviditate au fost foarte bine evidențiate, deși marea majoritate a plasticii prezintă femeia în deplănată frumuseții sale fizice²⁵.

În ceea ce privește modul și durata de utilizare a statuetelor, se pare că acestea erau folosite în sanctuare sau în cadrul unor amenajări de cult, având o perioadă de utilizare mai îndelungată²⁶. Este totuși dificil de a preciza în ce manieră erau acestea folosite sau ce tipuri de activități includeau folosirea statuetelor.

Statuile de mari dimensiuni nu sunt doar rare, ci sunt și unice din punctul de vedere al formei, al modului de realizare și reprezentare. Similaritățile, dacă ele există,

pot fi discutate doar pe baza unor idei pe care aceste statui le încorporează²⁷.

Statuetele antropomorfe de dimensiuni mari descoperite la Păuleni-Ciuc redau sensibilitatea și rafinamentul feminin prin suplețea corpului, poziția brațelor în formă de orantă, arcuirea brațelor spre spate, forma picioarelor, evidențierea trăsăturilor sexuale și calitatea suprafețelor lustruite.

În general, se acceptă ideea că majoritatea statuetelor antropomorfe cucuteniene reprezintă zeitatea principală feminină „Marea Zeiță”. Prin caracterul dominant al divinității feminine, simbol al fecundității și fertilității, reprezentarea feminină în diferite ipostaze (fecioară nubilă, matroană, femeie gravidă etc.) este redată în plan tehnic, prin modelarea lor în majoritatea cazurilor din două bucăți de lut.

Profesorul dr. Dan Monah, referitor la statueta antropomorfă de dimensiuni mari (statueta restaurată Nr. Inv: 11288) (Fig. 4/3; Fig. 5/1; Fig. 8/1-8) descoperită la Păuleni-Ciuc, spunea că acest tip de statueta este specific fazelor Cucuteni A-B și B²⁸.

Stilizarea excesivă a fizionomiei statuetelor antropomorfe din cultura Cucuteni ar putea fi conectată cu interdicția de a arăta fața zeității, dar și legată de folosirea măștii. Mai multe culturi preistorice balcanice asociază măștile cu atributele zeităților²⁹, acesta fiind cazul statuetelor din perioada culturii Ariușd-Cucuteni-Tripolie.

²² Monah 2005, 171.

²³ Florescu, Căpitanu 1996, 346.

²⁴ Bánffy, Goldman, 2003, 114.

²⁵ Chirica, 1999, 110.

²⁶ Monah 1997, 63.

²⁷ Kovacs 2015, 31-72.

²⁸ Corespondență din 23 ianuarie 2012 cu Profesorul dr. Dan Monah: „În afara de dimensiuni, ceea ce este o chestiune importantă, capul statuei pare a indica un exemplar din faza Cucuteni A-B sau B..., din câte știu în Cucuteni A, nu sunt astfel de exemplare. Modul în care este tratat corpul nu este tipic pentru Cucuteni A, s-ar apropia oarecum de o reprezentare incizată de la Jukovcy (Monah 1997, fig. 241/3) și poate de cea pictată de la Rzcev (Monah 1997, fig. 245/7), fără să fie identice. Eu mă refer la o reprezentare mai realistă, naturalistă a corpului uman și nu la statuetele puternic stilizate din toate fazele Cucuteni”.

²⁹ Gimbutas 1991, 23, 62, 69.

polie³⁰. Chiar o parte dintre reprezentările feminine din aria tripoliană au fost interpretate ca fiind mascate, spre deosebire de idolii care prezintă trăsături realiste ale fizionomiei³¹.

Idoli cu serii de perforații pe margine apar deseori în cadrul culturii Gumelnița. Perforațiile de la lobii urechilor ar putea avea rolul de atașare ale unor măști, iar cele din zona bărbiei ar putea figura dinți sau tatuaj³².

Valoarea demersului de față este subliniată prin faptul că în cadrul descoperirilor culturii Cucuteni-Ariușd (Faza A) sunt

cunoscute numai câteva piese din categoria „statuete antropomorfe de dimensiuni mari” și nici o piesă de tipul „măști miniaturale din lut/ statuete cu cap mobil”, în ultimă instanță, avem de-a face în premieră, cu piese rare în repertoriul artefactelor cucuteniene de la vest de Carpați. De asemenea, lotul de fragmente care aparțin unor statuete antropomorfe de dimensiuni mari descoperit la Păuleni-Ciuc, este cel mai numeros descoperit și cercetat până în prezent în cadrul așezărilor civilizației cucuteniene.

Bibliografie / Literature

Andreescu 2002

R. R. Andreescu, *Plastica Antropomorfă Gume- nițeană. Analiză primară*, Muzeul Național de Istorie a României, București, 2002

Bánffy, Goldman 2003

E. Bánffy, G. Goldman, *Neolithic Beliefs*. În: Visy Zs., *Hungarian Archaeology at the Turn of the Millenium*, Ministry of National Cultural Heritage, Teleki László Foundation, Budapest.

Beldiman et al. 2009

C. Beldiman, D.-M. Sztancs, D. L. Buzea, *Contribuții la cunoașterea plasticii antropomorfe preistorice din materii dure animale în Transilvania: idolul din corn de cerb descoperit în așezarea eneolitică de la Păuleni-Ciuc, jud. Harghita*. În: *Corvina*, 13, p. 359-375.

Beldiman et al. 2012

C. Beldiman, D.-M. Sztancs, D. L. Buzea, *Animale, tehnologie și artefacte preistorice din materii dure animale descoperite la Păuleni-Ciuc, jud. Harghita. Catalog / Prehistoric osseous materials artefacts discovered at Păuleni-Ciuc, Harghita County. Catalogue / Állatok, technológiák és állati eredetű nyersanyagból készült tárgyak Csikpál-*

favi (Hargita Megye) lelőhelyről. Katalógus, Ed. Angvstia, Sf. Gheorghe.

Burdo 2010

N. Burdo, *Археология представлений (Archaeology of representations)*. În: *Stratum plus*, no. 2, p. 123-167.

Buzea 2007

D. Buzea *Descoperiri Cucuteni-Ariușd de la Păuleni Ciuc Păuleni Ciuc - Dâmbul Cetății*, (jud. Harghita). *Modele de altarase*. În: *Memoria Antiquitatis*, XXIV, p. 277-291.

Buzea 2009

D. Buzea *Așezarea eneolitică de la Păuleni. Rolul și locul ei în cadrul eneoliticului din zona Carpaților Răsăriteni*, Teză de doctorat (ms), Universitatea "Lucian Blaga" Sibiu.

Buzea, Briewig 2010

D. Buzea, B. Briewig, *Experimente arheologice realizate la Păuleni-Ciuc și Băile Figa în anii 2007-2009*. În: *Memoria Antiquitatis*, XXV-XXVI, p. 205- 246.

Buzea, Kovács 2010,

D. Buzea, A. Kovács, *Pintadere descoperite la Păuleni-Ciuc „Dâmbul Cetății”*. În: *Angvstia* 14, p. 129-140.

³⁰ Lazarovici C. M. 2004.

³¹ Burdo 2010.

³² Andreescu 2002, 46.

Buzea, Lazarovici 2005

D. Buzea, G. Lazarovici, *Descoperirile Cucuteni-Ariuşd de la Păuleni-Ciuc-Ciomortan „Dâmbul Cetăţii”*. Campaniile 2003-2005. Raport preliminar. În: *Angvstia*, 9, p. 25-88.

Cavruc 2000

V. Cavruc, *Noi cercetări în aşezarea Păuleni (1999-2000). Raport preliminar. Prezentare generală*. În: *Angvstia*, 5, p. 93-102.

Cavruc, Dumitroaia 2000

V. Cavruc, G. Dumitroaia, *Descoperirile aparţinând aspectului cultural Ciomortan de la Păuleni (Campaniile 1999-2000)*. În: *Angvstia*, 5, p. 131-154.

Cavruc, Rotea 2000

V. Cavruc, M. Rotea, *Locuirea Wietenberg de la Păuleni*. În: *Angvstia*, 5, p. 155-171.

Cavruc, Buzea 2002

V. Cavruc, D. L. Buzea, *Noi cercetări privind epoca bronzului în aşezarea Păuleni (Ciomortan). Campaniile din anii 2001-2002. Raport preliminary*. În: *Angvstia*, 7, p. 41-88.

Dumitrescu 1968

V. Dumitrescu, *Arta preistorică în România*, Bucureşti.

Dumitrescu 1979

V. Dumitrescu, *Arta culturii Cucuteni*, Bucureşti.

Ferenczi 1938

Al. Ferenczi, *Cetăţi antice în judeţul Ciuc*. În: *Anuarul Comisiunii Monumentelor Istorice. Secţia pentru Transilvania* 4, p. 238-352.

Florescu, Căpitanu 1996

M. Florescu, V. Căpitanu, *Plastica antropomorfă din aşezarea Cucuteni A de la Țigăneşti, jud. Bacău*. În: *Cucuteni aujourd'hui*, p. 343-358.

Gimbutas 1991

M. Gimbutas, *The Civilization of Goddess. The World of Old Europe*, San Francisco.

Kovács 2012

A. Kovacs, *Defining The Sacred Space: Between Monumentality And Ritualism*. În: *Analele Universităţii Creştine „Dimitrie Cantemir”*, Bucureşti, *Seria Istorie – Serie nouă*, Anul 3, Nr. 3-4, p. 31-57.

Kovács 2015

A. Kovacs, *Monumental: Elemente Arhitectonice şi Inventar din cadrul Sanctualelor Neolitice şi Eneolitice din Europa*. În: *Acta Musei Tutovens*, XI, 2015, Bârlad, p. 31-72.

Lawson 2004

T. T., Lawson *Guns, Germs and Steel and the Birth of the Gods*. În: *Theory Psychology*, vol. 14, Sage Publications.

Lazarovici C.-M. 2004

C. M., Lazarovici, *Sanctuarele Precucuteni-Cucuteni*. În: *Arheologia Moldovei*, nr. 25, p. 47-64.

Lazarovici C.-M., Lazarovici Gh. 2006

C.-M. Lazarovici, Gh. Lazarovici, *Arhitectura neoliticului şi epocii cuprului din România, Vol. I Neoliticul*, Ed. Trinitas, Iaşi

Lazarovici C. M., Lazarovici Gh. 2007

C.-M. Lazarovici, Gh. Lazarovici, *Arhitectura Neoliticului şi Epocii Cuprului din România, vol II, Epoca Cuprului*, Ed. Trinitas, Iaşi.

Lazarovici, Buzea 2009

Gh. Lazarovici, D. Buzea, *Păuleni-Ciuc (Ciomortan) – Dâmbul Cetăţii*. În: Lazarovici C.-M., Lazarovici Gh., Țurcanu S., *Cucuteni. A Great Civilization of the Prehistoric World* (General Editor: Lăcrămioara Stratulat), Palatul Culturii Publishing House, Iaşi, p. 130-131, Fig. 1-5.

Lazarovici et al. 2000

Gh. Lazarovici, S. A. Luca, D. Buzea, C. Suciu, *Descoperirile Cucuteni - Ariuşd de la Păuleni*. În: *Angvstia*, 5, p. 103-130.

Lazarovici et al. 2002

Gh. Lazarovici, V. Cavruc, S. A., Luca, C. Suciu, D. Buzea, *Descoperirile Eneolitice de la Păuleni. Campania 2001*. În: *Angvstia*, 7, p. 19-40.

Mantu 1998

C.-M., Mantu, *Cultura Cucuteni. Evoluţie, cronologie, legături*. Bibliotheca Memoriae Antiquitatis, V, Piatra Neamţ.

Monah Dan

1997 - *Plastica antropomorfă a culturii Cucuteni-Tripolie*, Bibliotheca Memoriae Antiquitatis III, Piatra Neamţ,

2012 - *Plastica antropomorfă a culturii Cucuteni-Tripolie*, Bibliotheca Memoriae Antiquitatis XXVII, Piatra Neamţ,

Monah, Cucoş 1985

D. Monah, Ş. Cucoş, *Aşezările Culturii Cucuteni din România*, Iaşi.

Rusu et al. 2015

A. Rusu, D. Buzea, A. Kovács, *Evidenţierea urmelor papilare pe obiecte Cucuteni-Ariuşd desco-*

perite la Păuleni-Ciuc "Dâmbul Cetății", jud. Harghita". În: *Acta Musei Tutovenss*, XI, p. 74-81.

Suciu et al. 2013

C. Suciu, C. Pavel, F. Constantin, R. Bugoi, „X-Ray computed tomography investigations of Cucuteni ceramic statuettes”. În: *Documenta Praehistorica* (indexed ERIH, INTA), XL, p. 323-332.

Székely 1970

Z. Székely, *Cultura Ciomortan*. În: *Aluta*, 2, p. 71-76.

Sztáncsuj 2005

S. J. Sztáncsuj, *The Early Copper Age Hoard from Ariuşd (Erősd)*. În: Gh. Dumitroaia et al. (eds.): *Cucuteni. 120 ans des recherches. Le temps du bilan/120 Years of Research. Time to sum up*, BMA, XVI, p. 85–105.

Sztáncsuj 2007

S.J. Sztáncsuj, *Plastică şi reprezentări zoomorfe din aşezarea de la Ariuşd*. În: *Acta Siculica*, p. 270–290.

Sztáncsuj 2009

S. J. Sztáncsuj, *Az Erősd-Kultúra Emberábrázolásai*. În: *Acta Siculica*, p. 185–206.

Sztáncsuj 2009a

S. J. Sztáncsuj, *"Human Representations in the Ariuşd Culture in Transylvania"*. În: G. Bodi (ed.): *In medias res praehistoriae. Miscellanea in honorem annos LXV peragentis Professoris Dan Monah oblata*. Iaşi, p. 409-434.

Ştefan et al. 2010

D. Ştefan, M.-M. Ştefan, C. P. Constantin, *Studiul geomagnetic al fortificaţiilor din epoca bronzului de la Păuleni-Ciuc – Ciomortan "Dâmbul Cetății", jud. Harghita*. În: *Angvstia*, 14, p. 427-436.

Whitlow 2010

R. Whitlow, *Archaeological Research at Păuleni-Ciuc, Harghita County*. În: *Angvstia*, 14, p. 413-426.

Whitlow 2014, *Geographic Information Systems (GIS) analysis on the Ariuşd occupation at Păuleni-Ciuc "Dâmbul Cetății", Harghita County*. În: *Angvstia* 17-18, 89-94.

Whitlow et al. 2013

R. Whitlow, V. Cavruc, D.-L. Buzea, B. Briewig, *Radiocarbon data from the Cucuteni-Ariuşd levels at Păuleni-Ciuc (Ciomortan)-"Dâmbul Cetății", Harghita County*. În: *Acta Terrae Septemcastrensis*, 12, p. 37-64.

Whitlow et al. 2014

R. Whitlow, V. Cavruc, D.-L. Buzea, B. Briewig, *Datări radiocarbon aparţinând locuirii Cucuteni-Ariuşd de la Păuleni-Ciuc „Dâmbul Cetății” jud. Harghita*. În: *Angvstia* 17-18, p. 95-106.

1

2

Figura 1 / Figure 1

Păuleni-Ciuc „Dâmbul Cetății”, jud. Harghita. Cultura Cucuteni-Ariușd: 1 – Locuința 5 (cultura Cucuteni-Ariușd) – vedere dinspre nord-vest; 2 - Locuința 12 (cultura Cucuteni-Ariușd) – vedere dinspre sud.

Păuleni-Ciuc „Dâmbul Cetății”, Harghita County. Cucuteni-Ariușd Culture: 1 - Dwelling No. 5 (Cucuteni-Ariușd Culture) north-west view; 2 - Dwelling No. 12 (Cucuteni-Ariușd Culture) south view.

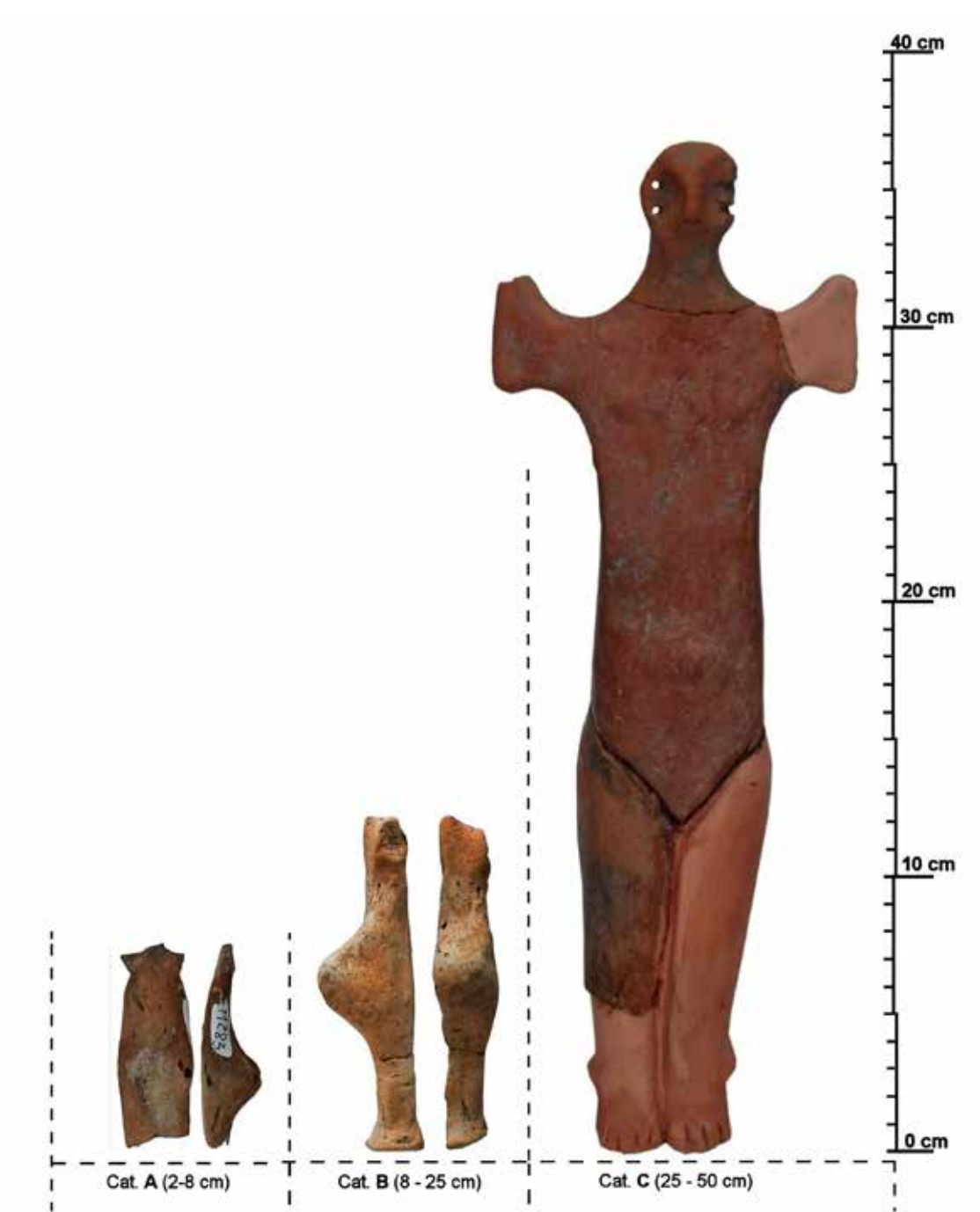

Figura 2 / Figure 2
Păuleni-Ciuc „Dâmbul Cetăţii”, jud. Harghita. Cultura Cucuteni-Ariuşd
Categorii dimensionale ale statueteleor antropomorfe cucuteniene.

Păuleni-Ciuc „Dâmbul Cetăţii”, Harghita County. Cucuteni-Ariuşd Culture
Dimensional categories of cucutenian anthropomorphic statuettes.

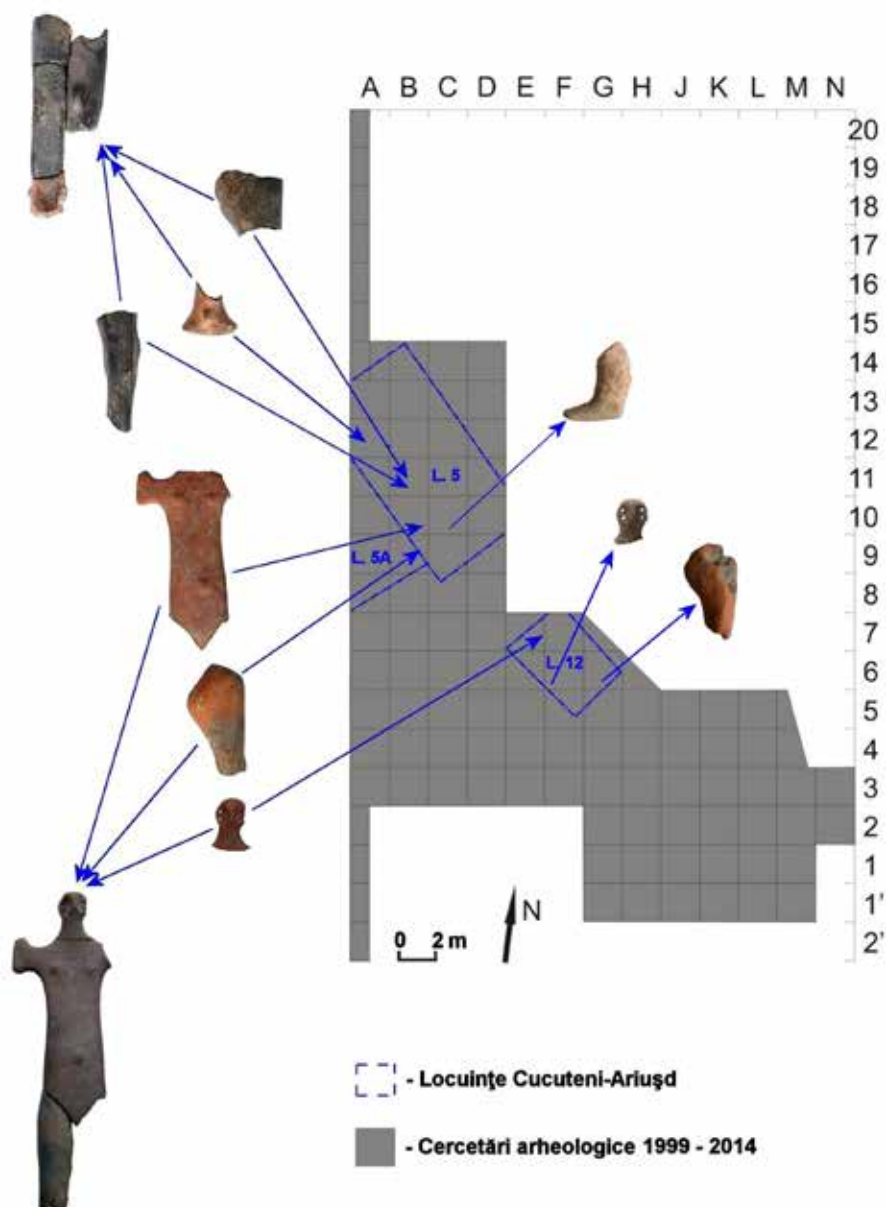

Figura 3 / Figure 3
Păuleni-Ciuc „Dâmbul Cetății”, jud. Harghita. Cultura Cucuteni-Ariuşd
 Locul de descoperire a fragmentelor de la statuetele antropomorfe de dimensiuni mari.

Figure 3. Păuleni-Ciuc „Dâmbul Cetății”, Harghita County. Cucuteni-Ariuşd Culture
 Discovery location of the fragments from large size anthropomorphic statuettes.

Figura 4 / Figure 4
Păuleni-Ciuc „Dâmbul Cetăţii”, jud. Harghita. Cultura Cucuteni-Ariuşd
1 – 3: Statuete antropomorfe de dimensiuni mari

Păuleni-Ciuc „Dâmbul Cetăţii”, Harghita County. Cucuteni-Ariuşd Culture
1 – 3: Large size anthropomorphic statuettes

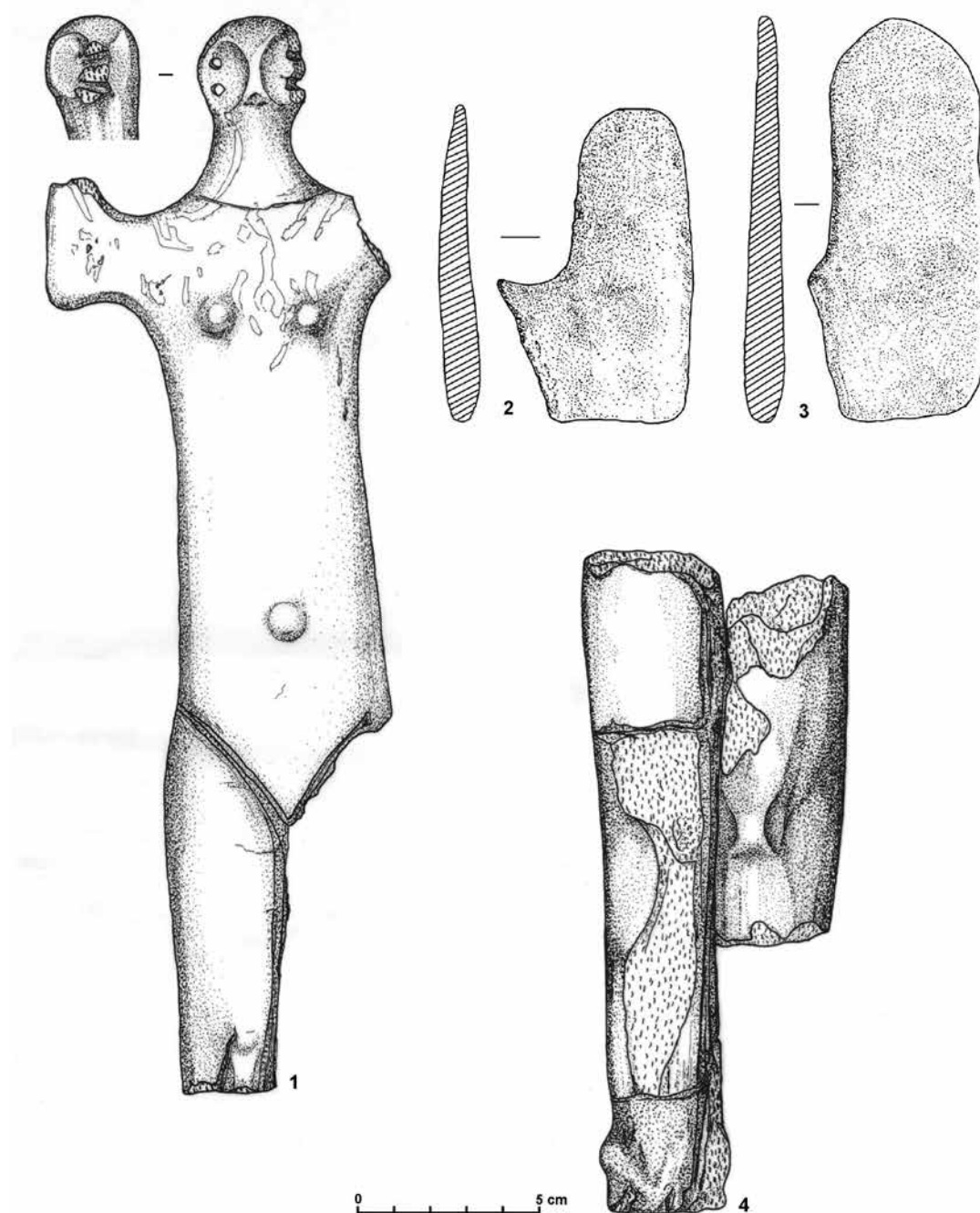

Figura 5 / Figure 5

Cultura Cucuteni-Ariuşd: 1– 4: Statuete antropomorfe de dimensiuni mari. 1, 4: statuete descoperite la Păuleni-Ciuc; 2, 3: fragmente de statuete descoperite la Truşeşti (după D. Monah 2012, 93, Fig. 30/5, 6).

Cucuteni-Ariuşd Culture: 1– 4: Large size anthropomorphic statuettes. 1, 4: Statuettes discovered at Păuleni Ciuc; 2, 3: Fragments from statuettes discovered at Truşeşti (after D. Monah 2012, 93, Fig. 30/5, 6).

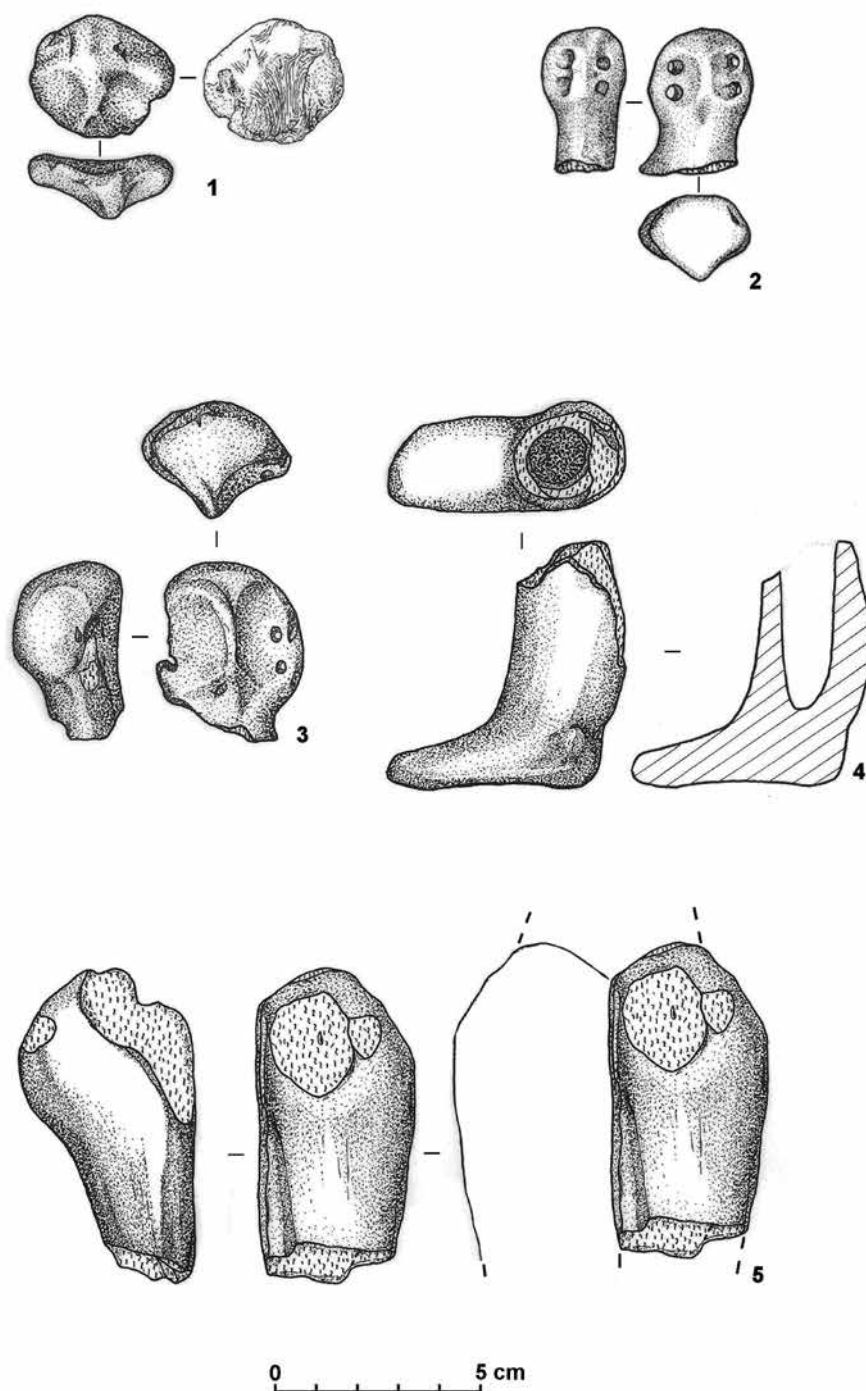

Figura 6 / Figure 6

Păuleni-Ciuc „Dâmbul Cetății”, jud. Harghita. Cultura Cucuteni-Ariusd. 1–5, Statuete antropomorfe de dimensiuni mari: 1 – mască miniaturală de lut / cap mobil de la o statueta antropomorfă / idol; 2–3 Cap de statueta; 4 – picior de statueta (posibil picior de la un vas antropomorf?); 5 – picior de statueta.

Păuleni-Ciuc „Dâmbul Cetății”, Harghita County. Cucuteni-Ariusd Culture

1–5, Large size anthropomorphic statuettes: 1 – miniatural clay mask/mobile head from an anthropomorphic statuette/idol; 2–3: head of large size anthropomorphic statuette; 4 – leg of an anthropomorphic statuette (possibly the foot of an anthropomorphic vessel?); 5 – leg of an anthropomorphic statuette

Figura 7 / Figure 7

Păuleni-Ciuc „Dâmbul Cetății”, jud. Harghita. Cultura Cucuteni-Arșud. 1-5, Statuete antropomorfe de dimensiuni mari: 1 – mască miniaturală de lut / cap mobil de la o statueta antropomorfă / idol; 2-3 Cap de statueta; 4 – picior de statueta (posibil picior de la un vas antropomorf?); 5 – picior de statueta.

Păuleni-Ciuc „Dâmbul Cetății”, Harghita County. Cucuteni-Arșud Culture. 1 – 5, Large size anthropomorphic statuettes: 1 – miniatural clay mask/mobile head from an anthropomorphic statuette/idol; 2-3: head of large size anthropomorphic statuette; 4 – leg of an anthropomorphic statuette (possibly the foot of an anthropomorphic vessel?); 5 – leg of an anthropomorphic statuette

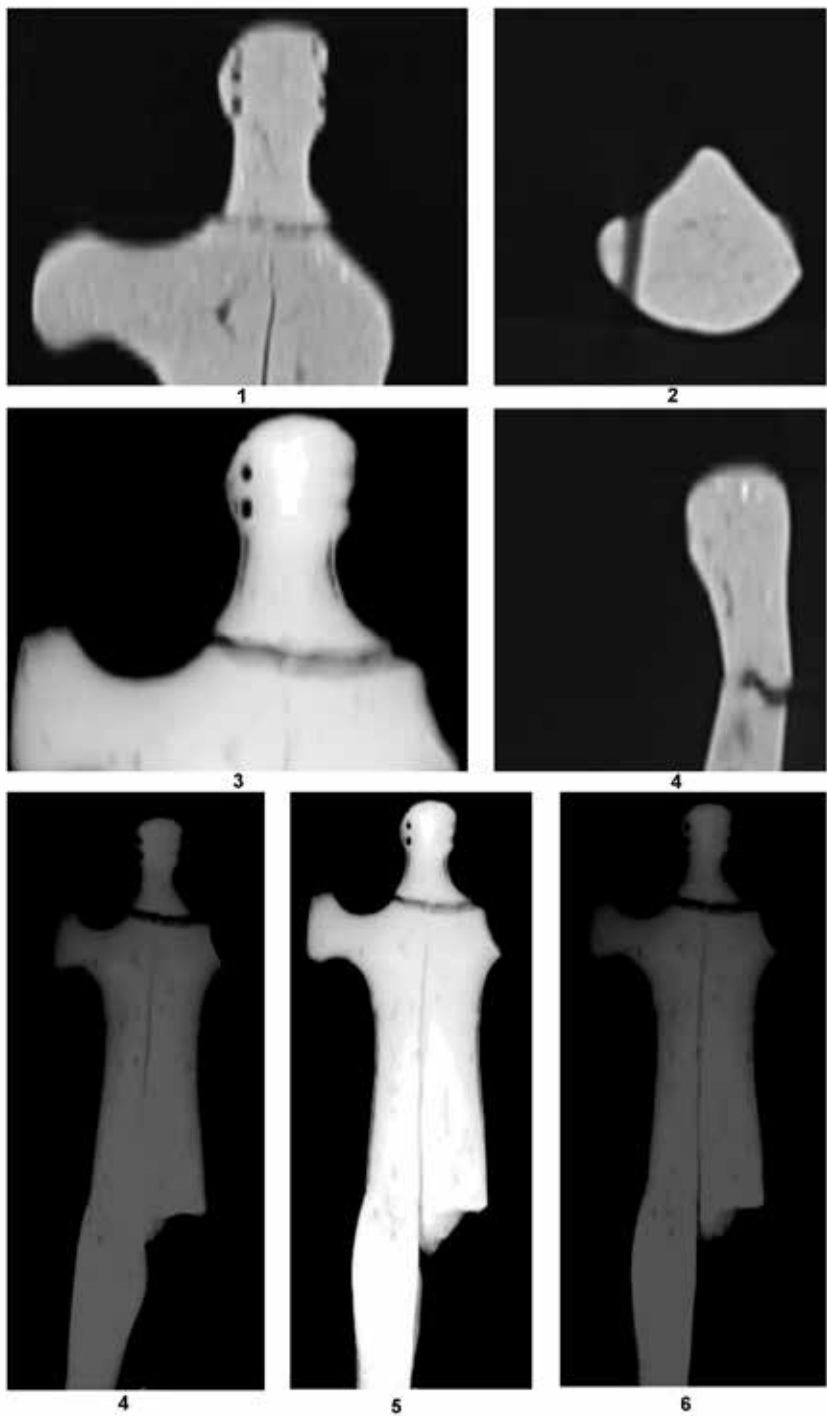

Figura 8 / Figure 8
Păuleni-Ciuc „Dâmbul Cetății”, jud. Harghita. Cultura Cucuteni-Ariuşd
1 – 6: scanare tomografică a statuetei descoperite la Păuleni-Ciuc

Păuleni-Ciuc „Dâmbul Cetății”, Harghita County. Cucuteni-Ariuşd Culture
1 – 6: X-Ray computed tomography scan of the large anthropomorphic statuette discovered at Păuleni-Ciuc.